

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ НА ПЛЕНАРНОМУ ЗАСІДАННІ

Джужа О.М., головний науковий співробітник
відділу організації науково- дослідної роботи
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

ЗАПОБІГАННЯ КОНТРАБАНДІ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ В УКРАЇНІ

На сьогодні, правова база для ефективної боротьби з незаконним вивезенням з України культурних цінностей далека від досконалості.

Прийняття Митного кодексу України, законів Про державний кордон України, Про вивезення і ввезення культурних цінностей, Про музеї та музейну справу, а також подальшому внесення відповідних змін до КК України, дало можливість, в тій чи іншій мірі, державі і правоохоронним органам регулювати діяльність у цій сфері [2, с. 17-18].

Проте зупинити злочинний механізм цієї проблеми все ще не вдається. Причини, на наш погляд в наступному:

- попит на предмети антикваріату і твори мистецтва які представляють інтерес для приватних колекцій високий як на внутрішньому так і на зовнішньому ринку;

- відсутність належного фінансування у ряді випадків, не дозволяє забезпечувати необхідний режим збереження культурних цінностей що знаходяться в музеях, бібліотеках, державних сховищах, у зв'язку з чим створюються сприятливі умови для їх розкрадання;

- церкви, храми, лаври, культові установи, приватні колекції все частіше стають об'єктами злочинних посягань, так як їх охорона все ще бажає бути кращою;

- відсутність підготовки та реалізації Комплексних (цільових) загальнодержавних і регіональних програм, що забезпечують захист і збереження культурних цінностей;

- відсутність чинного митного контролю на державному кордоні України з протидії та запобіганню незаконному вивезенню культурних цінностей;

- розпорошеність (по різних відомствах) роботи, і крайня неефективність вжитих правоохорончими заходів по боротьбі з контрабандою культурних цінностей;

- відсутність чіткої взаємодії та координації, наявність внутрішніх (відомчих) закритих обліків, паралелізм в роботі, оперативні накладки що знижує результативність у їх діяльності;

- недосконалість кримінального, адміністративного, цивільного, трудового законодавства, яке ускладнює запобігання та організацію ефективної боротьби з контрабандою культурних цінностей [1].

Цьому сприяє і те, що законодавець не дає чіткого визначення предметів які є національним надбанням для народу України та зарубіжних країн, що і дозволяє контрабандистам знаходити огріхи в законодавстві про контрабанду культурних цінностей і створює умови для безкарного вчинення злочинів [4, с. 15].

В останні роки розкрадання культурних цінностей в Україні приймає характер національного лиха. За офіційними даними Державного Митного комітету в 2014-2015 роках на кордоні затримано 3486 предметів старовини і мистецтва, розкраданням піддаються храми, міські та місцеві краєзнавчі музеї, бібліотеки, архіви, картинні галереї [3]. Наприклад в місті Києві, немає жодного музею бібліотеки де за останній час не відбулася велика крадіжка. І сьогодні, на наш погляд, необхідна розробка Комплексної (цільової) національної програми по збереженню культурної спадщини народів України. Для її реалізації тільки зусиль Національної поліції, СБУ, Митного комітету буде явно недостатньо.

Сьогодні необхідно:

- створення українського міжвідомчого комітету зі збереження культурної спадщини України;

- опрацювання та оформлення національних реєстрів культурних та історичних цінностей, враховуючи церковне майно, приватні колекції (в країні ніхто не знає їх точну кількість та якісну наповненість);

- розробити та впровадити єдину для країни систему прихованого маркування всіх рухомих пам'яток культури для оперативної ідентифікації викрадених цінностей;
- впровадження та вдосконалення наявних автоматизованих інформаційних пошукових систем регіонального, міжрегіонального та міжнародного рівня;
- переведення архівів, бібліотек, музеїв, картинних галерей, храмів, лавр тощо на систему державної охорони, яка передбачена для особливо секретних об'єктів;
- прийняття і активізація норм чинного законодавства і введення особливих адміністративних і кримінальних санкцій за порушення зберігання, обліку, розкрадання [5, с. 14], надання фахівцями консультативної допомоги кримінальним структурам;
- розробка практичних рекомендацій і методики для правоохоронних органів (особливо для оперативних служб, по розробці шляхів спрямованих на легалізацію внутрішнього чорного ринку культурних цінностей);
- створення міжвідомчої експертної комісії, у завдання якої входить ліцензування, страхування предметів культури, що вивозяться з країни закордон;
- проведення міжвідомчих наукових досліджень з проблем збереження, пошуку і повернення викрадених культурних цінностей.

Не можна обійти увагою і питання кадрового забезпечення служб спеціалізуються на боротьбі з розкраданнями та контрабандою культурних цінностей. Сьогодні ситуація з наявністю кадрів у цій сфері та їх підготовка бажає бути значно більш удосконаленою: у вищих навчальних закладах МВС України така спеціальна підготовка та перепідготовка все ще на недостатньо високому рівні. На наш погляд, необхідна організація міжкафедральної спеціалізації (кафедр криміналістики, кримінології, ОРД, кримінального та адміністративного права тощо) курсантів і слухачів, що спеціалізуються в галузі практики та методики боротьби з розкраданнями культурних цінностей. Назріла необхідність ввести в існуючі навчальні програми вузів МВС ряд нових дисциплін, що дають знання про специфіку функціонування об'єктів культури, особливості обліку зберігання, реставрації законного переміщення рухомих об'єктів, імітації копіювання,

моделювання поглибленого опанування основних художніх шкіл і напрямів в мистецтві і т.п. Вивчати й узагальнювати досвід вітчизняних підрозділів, які спеціалізуються з розкриття та розслідування цих видів злочинів.

Список використаних джерел

1. Гайворонський Є. П. Контрабанда культурних цінностей: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. : спец. 12.00.08 / Є. П. Гайворонський ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. - Х., 2009. - 19 с.
2. Додін Є. В. Митна злочинність / Є. В. Додін // Митна справа. - 2010. - № 3. - С. 17-29.
3. Інформація про проведення заходів митницями ДФС із запобігання та протидії контрабанді, боротьби з митними правопорушеннями за 2014-2015 роки / Державна фіскальна служба України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/borotba-z-ekonomichnoyu-zlochinnistyu>.
4. Особливості розслідування розкрадання культурних цінностей в Україні / В. М. Бабакін, В. В. Ковальов // Форум права. - 2011. - № 3. - С. 14-20. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.
5. Константинова Е. Ключ от музея в котором ценности спрятаны / Е. Константинова // Зеркало недели. - 2015. - № 49(245). - С. 14.